

SPRAWIEDLIWY HANDEL: BANANY

Sprawiedliwy Handel, oparty na zasadach etycznych, stanowi alternatywę dla handlu międzynarodowego. Jego reguły, regulowane przez WTO, faworyzują kraje bogate i korporacje międzynarodowe. Aby przeciwdziałać niesprawiedliwości w handlu światowym, trzeba opowiedzieć się po stronie zrównoważonego rozwoju, ochrony środowiska i jakości proponowanych nam produktów, a tym samym po stronie człowieka, a nie zysku. Lista produktów Sprawiedliwego Handlu jest stosunkowo długa. Najważniejsze wśród nich są produkty spożywcze: kawa, herbata, kakao, cukier, miód, owoce egzotyczne i wiele innych. W kręgu szczególnego zainteresowania znajdują się banany. Robotnicy na plantacjach otrzymują zaledwie równowartość 2% ceny, jaką płacimy za banany w sklepach!

Banany

Kupując banany kierujemy się ich ceną. Nie zastanawiamy się, jak to jest możliwe, że, choć są transportowane z drugiego końca świata, bywają tańsze od naszych jabłek. Banany są ważnym produktem wielu krajów ubogich, zwłaszcza Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Całe regiony są zależne od wielkich plantacji, będących jedynymi miejscami pracy. Panuje tam ogromny wyzysk pracowników (też dzieci) oraz niszczenie środowiska.

Banany w handlu światowym

Na rynek światowy trafia ok. 13 milionów ton bananów rocznie. Przy ich uprawie pracuje ok. pół miliona osób, a pośrednio zależy od niej ok. 4 milionów. Handel bananami to klasyczny przykład niesprawiedliwości w handlu światowym. Warunki pracy i życia pracowników oraz drobnych producentów w przemyśle bananowym są poniżej wszelkich standardów. Pestycydy i intensywne metody uprawy powodują dewastację środowiska naturalnego i szkody dla zdrowia ludzkiego. Powszechne jest łamanie praw pracowniczych i niskie ceny skupu dla drobnych producentów, które nie zawsze pokrywają nawet koszty produkcji. Wielkie korporacje i sieci supermarketów, dostarczające banany konsumentom w krajach roz-

winiętych, nadużywają swej siły ekonomicznej i politycznej wobec drobnych producentów i pracowników, a nawet krajów, gdzie uprawiane są banany.

Lata 90. to okres intensywnej konkurencji korporacji międzynarodowych. Wywierały one naciski na rządy krajów Ameryki Łacińskiej, by częściowo albo całkowicie zmieniły istniejące prawo pracy. Narzucały im też wygodne dla siebie taryfy i preferencje celne, bezcłowy eksport i import swych produktów, zwolnienia podatkowe na środki produkcji i uprzywilejowane traktowanie przez system bankowy. Korzystając z kryzysu światowego na rynku bananów, cztery wielkie korporacje międzynarodowe (Chiquita, Dole, Del Monte i Fyffes), duże firmy lokalne (jak Noboa w Ekwadorze) oraz rządy w Ameryce Łacińskiej powoli eliminują wiele zabezpieczeń społecznych dla pracowników, co prowadzi, m.in. do obniżek płac, odrzucania porozumień zbiorowych, wydłużania dnia pracy, podsyłania nastrojów antyzwiązkowych i wzrostu prześladowań związkowców.

Płace i warunki pracy

Największym eksporterem bananów jest Ekwador, gdzie 80% ludności żyje poniżej granicy nędzy. Banany stanowią tam drugie co do wielkości (po ropie naftowej) źródło dochodów z eksportu i przynoszą 5% PKB oraz 44% wartości całej produkcji rolniej. Na plantacjach pracuje tam 250 tys. robotników, z któ-

rych większość jest zatrudniana każdego ranka na jeden dzień. Szukających pracy jest wielu, co pozwala na obniżanie płac. Tacy „trwale czasowi” pracownicy (eventuales) nie mają żadnych praw. Jeśli się ich domagają albo stają się chwilowo zbędni, łatwo się ich pozbyć. W Ameryce Łacińskiej mniej zarabiają tylko robotnicy w Nikaragui.

Na plantacjach wielkich korporacji pracuje się po 12 godzin dziennie w fatalnych warunkach. Według raportu Human Right Watch, w Ekwadorze pracuje również wiele dzieci. Większość z nich zaczyna pracę w wieku 10-11 lat (choć zatrudnia się i młodsze), gdyż ich rodzice – często też pracownicy plantacji – nie są w stanie zapewnić im nawet wyżywienia. Dzieci używają ostrych, niebezpiecznych narzędzi, noszą duże ciężary, bywają też wykorzystywane seksualnie. Pracują nawet w czasie opryskiwania plantacji z samolotów, zwykle bez żadnych zabezpieczeń. Aby zarabiać, wiele z nich musi zrezygnować ze szkoły. Dostają zaledwie 60% ustawowej płacy minimalnej. Robotnicy na plantacjach i drobni producenci dostają tylko 1,5-2% ceny, jaką płacimy za banany w sklepach.

Działalność związków zawodowych spotyka się z dużym oporem pracodawców, zwłaszcza w Kostaryce i Hondurasie. Dochodzi do brutalnych aktów przemocy wobec działaczy związkowych i protestujących robotników.

Środki chemiczne i pestycydy

Banany są bardzo podatne na choroby i szkodniki, stąd producenci stosują wielkie ilości pestycydów, m.in. DBCP (Nemagon), którego użycia zakazano w USA w 1979 r. W krajach bogatych zużywa się średnio 2,7 kg pestycydów na hektar rocznie, na plantacjach bananów w Kostaryce – aż 44 kg. Opryskuje się je nawet 50 razy w roku, co kosztuje dwukrotnie więcej niż płace. Robotnicy, pracujący zwykle bez odzieży ochronnej, narażeni są na działanie pestycydów, co powoduje ostre zatrucia, choroby, a nawet śmierć.

Uprawy ekologiczne

Banany znajdują się w kręgu zainteresowania Sprawiedliwego Handlu, który oferuje owoce od drobnych rolników, stosujących organiczne metody uprawy. Gwarantuje im uczciwą cenę i warunki współpracy, które pozwalają na rozwój całej społeczności lokalnej. Daje to też oczywiste korzyści konsumentom, którzy otrzymują wartościowe, nieskażone chemikaliami owoce. Nic dziwnego, że w ostatnich latach konsumpcja bananów ze Sprawiedliwego Handlu gwałtownie rośnie, osiągając w Szwajcarii 15% wszystkich sprzedawanych bananów (w innych krajach Europy Zachodniej ok. 1 – 4%).

Wojciech Zięba

Stowarzyszenie Sprawiedliwego Handlu „Trzeci Świat i My”
ul. ks. Józefa Zator Przytockiego 3
80-245 Gdańsk-Wrzeszcz
tel.: 0-5834-55-100 (8.30-10.00)
tel./faks: 341-01-41 wewn. 40
www.sprawiedliwyhandel.pl
e-mail: info@sprawiedliwyhandel.pl,
sprawiedliwy.handel@wp.pl

Gabi Szmielik-Mazur

PROSTA BABA SPOD KRAKOWA

z fikcyjnego cyklu „Ja jestem”
w fikcyjnym zbiorze „Głos z Widowni”

Projektanci

ułożyli nam życie
w zgodzie z modą na nic nieposiadanie
aby nas kulturą nie obciążać
bo secesyjny świecznik powiedzieli
nie pasuje do sypialni robotniczej
tutaj nie ma czego oświecać
nie wybieli się mroku nieposiadania
nasze plany są wystarczająco jasne
wyjaśnili

zatem wszystkośmy wynieśli wyrzucili
rozdali oddali pogrzebali
sami wsiąknęliśmy w papier do pisania
i stali się makulaturą

a wtedy oni powiedzieli naszym dzieciom
nie posiadasz
nie istniejesz
i tak z dnia na dzień
zniknęliśmy

maj 2004

Gabi Szmielik-Mazur

PROSTA BABA SPOD KRAKOWA

z fikcyjnego cyklu „Biesiada z Ekologiem”
w fikcyjnym zbiorze „Głos z Widowni”

Transformacja

(kuplet)

Oni tutaj nic nie wskórali
Papież, Reagan ani Wałęsa
To anemia zabiła komunę
Nagim hakiem
Czyli brak mięsa
I dlatego
Żeśmy śmierci pożąдали
Mamy teraz ludzki
Kapitalizm
Wisi mięso
Prawie jeszcze żywe
A lud kasa je przez szybę
Znika działwa z braku dobrobytu
Może by tak do
Paleolitu?
Ale mamuty już są za nami
Zjedzone
Wydalone
Zostańmy zatem pasożytami

okragła rocznica okragłego stołu.